

ЗАГЛЪХНАЛО ЕХО

Снимка: Иван Петров
Худ. оформление: Таня Дечева, Николай Генов

ПОВЕЙ ОТ БОСФОРА

Борислава Иванова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Намък Кемал е поет от времето на залеза на Османската империя, когато умовете на интелектуалците започват да търсят нови политически и културни модели. Димитрие Болинтяну, от друга страна, твори в условията на една зараждаща се румънска държава, която воюва за своята независимост. Заради политическите и обществените си позиции и действия и двамата биват пратени в изгнание, като именно така Болинтяну попада в Истанбул, чиито свят обгръща в красиво поетическо слово в цикъла „Цветята на Босфора“ (*Florile Bosforului*). Намък Кемал се изявява повече като публицист, новелист и драматург, но мерената му реч преплита по много умел начин традиционното османско поетическо наследство и новите европейски тенденции. Тези двама автори от 19. век се срещат вероятно за първи път тук, за да ни отведат в далечния, загадъчен свят на източното, на сетивата и красотата, на човешките пориви и божествената пълнота.

„Няма“ и „Двустия“ са две от произведенията на Намък Кемал, които не кореспондират с идеите му на младотурчин, напротив, обговарят онези мистични търсения на странстващите поети и дервиши от по-ранните векове. Появяват се образи и мотиви, които са характерни и за суфистката традиция – розата като символ на пророка Мохамед, светлината и любовта като епитети на божественото, смиренното на човешката душа и абсолютното знание, присъщо само на Бог.

„Гяурка“ и „Ти спиш“ на Болинтяну напомнят по съдържание на източните газели, стиховете от ислямската традиция, посветени на любовта. Магията на природата и преходността на мига срещат модерните течения на романтизма с поетическото наследство на Изтока. От една страна, омаята на Босфора и красотата на природата са обликът на любовта, за която с копнеж си спомня азът от „Гяурка“. Възлюбената присъства в тази творба единствено със своите златни къдрици и с образа си на „гяурка“, т.е. робиня или неправоверна, не-мюсюлманка, може би някоя от многобройните наложници в султанския харем... Потайностите на любовта в това произведение са изразени посредством хармоничните природни картини, а усещането

за нещо тайно и скрито поражда у читателя алюзии именно със загадъчността на невъзможната любов. От друга страна, картината в стихотворението „Ти спиш“ е малко по-различна – не споменът за отминалата наслада, а идеята за отминаващия миг е лайтмотив тук. Любимата е заспала, а азът се терзае, че, щом красотата и младостта отминат, друга ще заеме мястото ѝ. Идеята за преходността на съществуването и образът на розата са сред общите мотиви в стиховете на Болинтяну и Намък Кемал.

В „Няма“ розата, възплътила съвършенството, е безподобна, тя е проявлението на божественото, а идеята за саможертвата в името на любовта напомня за легендата за славея, който бил толкова омагьосан от красотата на розата, че се оставил бодлите ѝ да го прободат. Връзката на Намък Кемал с диванската поезия е заявена и посредством избраната от него поетична форма, а още и със заглавието „Двустишия“, тур. „Beyitler“. Думата *beyit* или *beyti* е от турски и означава именно ‘двустишие’ – в османската поезия бейтите са представлявали два обособени стиха, римувани или не. Трите двустишия от едноименното произведение носят идеята за смирение и благодарност, за онзи по-висш коректив на земните блага, а именно Божията промисъл. Суфисткият мистицизъм и поетическите традиции присъстват още и в стихотворението „Няма“. „Няма“ и „Двустишия“ са творби за трансценденталната същност на света и незавършеността на човека, внушението за което се представя синтезирано в последните двустишия на двете стихотворения, своеобразни поетически епизоди.

Намък Кемал и Димитрие Болинтяну са писатели, непревеждани досега на български език. Поетичността, която носи тяхното творчество, е трудно преводима – и двамата създават хармонични, пълнокръвни картини само с няколко стиха, поетически приказки от своето съвремие, но далечни за нас. Но именно днес думите им прозвучават навременно и истински, като ехо на едни позагълнати ценности, като призив към човека, забравящ преходността и невъзвръщаемостта на мига.